

ლალი ბერიძე

ასოცირებული პროფესორი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

საქართველო, ახალციხე,

laliberidze@gmail.com, 591 41 12 67

**უსამშობლოსა და ენისა და იდენტობის მიმართებისათვის
ემიგრანტი პოეტების შემოქმედებაში მამა კალეკოს ლირიკის
მიხედვით**

მოკლე შინაარსი

სტატია ეხება ავსტრიული ლიტერატურის მნიშვნელოვანი წარმომადგენლის, მამა კალეკოს ლირიკაში ენისა და სამშობლოს საკითხს. მასში მოკლედ ვეხებით ემიგრაციის, ემიგრანტი ლიტერატორი ქალების თემას და მამა კალეკოს ცხოვრებას და მოღვაწეობას.

კონკრეტულად მამა კალეკოს შემოქმედებაში ენის, როგორც სამშობლოსა და იდენტურობის საფუძველის შესახებ არც ისე ბევრი კვლევა არსებობს, მაგრამ ზოგადად საკითხი აქტუალურია და მკვლევარების აზრით, ემიგრანტული ლიტერატურის ქალი წარმომადგენლებისათვის სამშობლოსა და ენისადმი დამოკიდებულება თითქმის ტიპურია და იმ დიდი ნაღველისა და ცხოვრებისეული ტრავმის ამსახველია, რომელიც მათ ემიგრაციაში ერგოთ. მშობლიური ენა მათთვის რჩება იდენტობის განმსაზღვრელად, მაშინაც კი, როცა ადამიანი რამდენიმე ენაზე სრულყოფილად საუბრობს. თვით მამა - პაპათა სამკვიდრო ადგილზე ცხოვრებისასაც შეიძლება უსამშობლოდ იგრძნოს ადამიანმა თავი, რადგან მშობლიურად აღქმული ენა ისეთ კოდს დებს ადამიანში, რომ ის მუდმივად მისკენ ისწრაფვის. ასე იყო კალეკოს შემთხვევაშიც. ის წარმოშობით ებრაელი, მაგრამ გერმანულენოვანი მწერალი, სამშობლოს ძიებაშია მუდამ, სამშობლოც, რომელიც ენატრება გერმანულ ენაში განხორციელებული ხატია, მთელი ცხოვრების ემიგრანტული გზის მიუხედავად, მისთვის მხოლოდ გერმანულია მშობლიური ენა.

მისი ლირიკის პრობლემატიკის განხილვისას ნათლად იკვეთება, რომ ავტორის შემოქმედებაში ენა ლირიულ გმირად გვევლინება ისე, როგორც წარმოსახვითი სამშობლო. მიუხედავად მრავალენოვნობისა, ავტორის მიერ მშობლიური ენის როლის აღმატებულად შეფასება ენის და იდენტობის ერთობლიობის შესახებ რეალობაში დამკვიდრებულ მოსაზრებას კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს.

სტატიის თემა აქტუალურია თანამედროვე საზოგადოებისთვისაც, რაც მაშა კალეკოს, როგორც სამშობლოდან გაძევებულ, დავიწყებულ და მაინც ხელახლა აღმოჩენილ ავტორს განსაკუთრებულ ადგილს უმკვიდრებს ავსტრიულ ლიტერატურაში. სტატიისათვის საკითხზე არსებული კვლევების მოძიებისა და გაცნობის გარდა ავტორის ლირიკის ანალიზისთვის მაშა კალეკოს ლირიკის საკუთარი თარგმანები გამოვიყენეთ.

საკვანძო სიტყვები: ემიგრანტული ლიტერატურა, ენა, სამშობლო, იდენტობა

მეთოდი: სისტემური, ანალიზის მეთოდი.

Lali Beridze
Associate professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia, Akhaltsikhe,
laliberidze@gmail.com, 591 41 12 67

**FOR THE RELATIONSHIP BETWEEN MOTHERLESSNESS AND
LANGUAGE AND IDENTITY IN THE WORK OF IMMIGRANT POETS
BASED ON THE LYRICS OF MASHA KALEKO**

Abstract

The article deals with the issue of language and homeland in the lyrics of Masha Kalekko, an important representative of Austrian literature. In it,

we briefly touch on the theme of emigration, immigrant literary women, and the life and work of Masha Kaleko.

Specifically, there are not many studies about language as the basis of homeland and identity in Masha Kaleko's work, but in general the issue is relevant and according to researchers, the attitude towards homeland and language is almost typical for female representatives of emigrant literature and reflects the great bitterness and life trauma that happened to them in emigration. For them, the mother tongue remains a defining feature of their identity, even when a person speaks several languages fluently. Even when living in the ancestral land, a person can feel homeless, because the language perceived as native places such a code in a person that he constantly strives for it. This was also the case with Kaleko. He is of Jewish origin, but a German-speaking writer, always in search of his homeland, the homeland that he misses is an icon realized in the German language, despite the immigrant path of his whole life, only German is his native language.

When discussing the problematic of his lyrics, it is clear that in the author's work, the language appears as a lyrical hero as well as an imaginary homeland. Despite the multilingualism, the author's high assessment of the role of the native language once again emphasizes the opinion established in reality about the combination of language and identity.

The topic of the article is also relevant for modern society, which gives Masha Kaleko a special place in Austrian literature as an author who was expelled from her homeland, forgotten and yet rediscovered. For the article, in addition to finding and familiarizing with existing studies on the subject, we used our own translations of Masha Kaleko's lyrics for the analysis of the author's lyrics.

Key words: immigrant literature, language, homeland, identity

Method: systematic, analytical method.

შესავალი: ენის, სამშობლოსა და იდენტობის მცნებების ურთიერთკვეთა არაა ახალი თემა და არც ეს ცნებები საჭიროებენ ცალკე განმარტებას. სამშობლოს თემა მტკივნეული და ახლობელია ყველა ადამიანისათვის და ის განსხვავებულად გამოიხატება. ზოგისთვის ის ახლობლები და მშობლების საყუდარია, მისი გარემო, სუნი, ტრადიციები, წინაპრების მიწა, მუსიკა. სამშობლოს სიყვარული განსაკუთრებით მაშინ ძლიერდება, როცა ადამიანს მისგან იძულებით ან ნებით

განშორება უწევს. სწორედ ამ დროს ყველაფერი და ყველა რომ შორსაა, ენა რჩება ადამიანთა ერთგვარ ნავსაყუდლად, ის იქცევა მის სამშობლოდ და ერთადერთ იმედად, იმისათვის, რომ არ აითქვიფოს იმ უცხო ქვეყნის უცხო პიროვნებებში, რომლებიც მას უცხოდ თვლიან და თავადაც არ ეშინაურება ისინი ნამეტნავად. იდენტობა- ვინ ვარ? დგება საკითხად და ეს უშუალოდ ენასთანაა დაკავშირებული.

ეს საკითხი გადამწყვეტია ემიგრანტი პოეტების შემოქმედებაში.

შინაარსი: მოკლედ ემიგრაციის მიზეზებზე: გერმანულენოვანი ემიგრანტული ლიტერატურის ლიტერატურული ეპოქა მოიცავს 1933-1945 წლებს.

ნაციონალ-სოციალიზმის იდეოლოგია, სხვა საკითხებთან ერთად, ეფუძნებოდა სოციალურ დარვინიზმს, რომელიც ითვალისწინებდა ადამიანთა გარკვეული ჯგუფების არასრულფასოვნებას. კერძოდ, ანტისემიტიზმს, მტრობას ებრაული წარმოშობის ადამიანების მიმართ. 1933 წლის მარტში ნაციონალ-სოციალისტურმა მთავრობამ გამოაქვეყნა აკრძალული ნაწარმოებების, ეგრეთ წოდებული, „შავი სიები“. სიებში არსებული ნამუშევრები 1933 წლიდან ამოღებულია და ჩამორთმეულია ბიბლიოთეკებიდან, გამომცემლობებიდან და წიგნის მაღაზიებიდან.

1933 წლის 10 მაისიდან 21 ივნისამდე პერიოდში საჯაროდ დაწვეს 250-ზე მეტი ავტორის აკრძალული ნამუშევარი. წიგნის დაწვა გერმანიის მრავალ ქალაქში მოხდა ეგიდით - "მოქმედება არაგერმანული სულისკვეთების წინააღმდეგ". განსაკუთრებით ებრაელი ავტორების ნაწარმოებები გამოცხადდა "არაგერმანულად". მაგრამ ასევე დაიწვა დემოკრატიული და კომუნისტური ნაწარმოებებიც.

წიგნების დაწვამ გამოიწვია პირველი ავტორების გაძევება გერმანიიდან. საუბარია ემიგრაციის პირველ ტალღაზე. გარდა ავტორებისა, მათ შორის მრავალი ებრაელი ავტორისა, ქვეყანა სხვა

(ებრაელმა) მოქალაქეებმა, მეცნიერებმა და ხელოვანებმაც დატოვეს.

აკრძალული ნაწარმოებების კიდევ ერთი სია იყო ეგრეთ წოდებული „მავნე და არასასურველი ლიტერატურის სია“, რომელიც 1935 წლიდან რეგულარულად ქვეყნდებოდა და ახლდებოდა. სია აერთიანებდა ებრაული წარმოშობის ავტორების სხვა ლიტერატურულ ნაწარმოებებს, აგრეთვე ნაწარმოებებს, რომლებიც გამოხატავდნენ ნაციონალ-სოციალისტური მმართველობისა და ომის კრიტიკას. სიაში, სხვა საკითხებთან ერთად, შედიოდა ნამუშევრები, რომლებიც შეიცავდა პაციფისტურ გზავნილებს, ნაწერები, რომლებიც ავრცელებენ დემოკრატიულ ან კომუნისტურ შეხედულებებს.

პოეტი ქალები ნაციონალ-სოციალისტების მსოფლმხედველობის მიხედვით საერთოდ არ განიხილებოდა, როგორც შესამჩნევი ავტორები. მათი მნიშვნელობა შემოიფარგლებოდა ქალის კლასიკური როლით - ქალი მათთვის განიხილებოდა, როგორც დიასახლისი, გამრავლების (დაბადების) ფუნქციის მქონე არსება და დედა. ამიტომ მათი წიგნები ცნობილი „წიგნების დაწვის“ სიებში არც დასახელებულა და სავარაუდოდ, არც დაუწვავთ.

ემიგრანტული ლირიკის გერმანულენოვანი ავტორი ქალები: როზე აუსლენდერი, ჰილდე დომინი, მამა კალეკო, ელზე ლასკერ შულერი, რუთ როზენფელდი სხვადასხვა ლიტერატურული სტილის მქონე პოეტი ქალების ერთი გუნდია, რომელთაც აერთიანებთ ახლობლებისგან, სამშობლოსგან დაშორებისა და გადაკარგვის ტკივილი, თავის გადარჩენის ძლიერი სურვილი. მათ ლექსებში თითქმის ერთნაირად ჩანს არდანებებისა და უცხო გარემოში დამკვიდრების მცდელობების აღწერა და მიუხედავად ტკივილისა და განცდების წარმოჩენისა, სტრიქონებში იგრძნობა შეფარული იმედისა და სიმხნევის ნიუანსები, მკითხველს რომ უნერგავენ თავისი პოეზიით.

„ჩვენი იდენტობა მჭიდროდაა ენასთან დაკავშირებული. ჩვენ დედანაზე ვამბობთ პირველად“მეს“ და გვიყალიბდება საკუთარ თავზე წარმოდგენა. და არა მარტო ჩვენი პირადი, არამედ ჩვენი სოციალური იდენტობაც უპირველესად ენის მეშვეობით ხდება. ჩვენ მშობლიურ ენაზე ვაცნობიერებთ ცნებას-„ჩვენ“ და ეს ნიშნავს ოჯახს, მეგობრებს და სამშობლოს და ეს კი გვიყალიბებს ერთიანობის, ურთიერთკავშირის გრძნობას “ წერს მამა კალეკო,[1] **ნამდვილი სახელით გოლდა მალკა აუფენი**, გერმანულენოვანი პოეტი, ცნობილი თავისი მგრძნობიარე და როგორც მას უწოდებენ ხოლმე- „ყოველდღიური, ან გამოყენებითი“ ლექსებით.

იგი დაიბადა 1907 წლის 7 ივნისს შიდლოუში, პატარა ქალაქში დასავლეთ გალიციაში (ახლანდელი უკრაინა, ყოფილი ჰაბსბურგერთა სამეფო) და გარდაიცვალა 1975 წლის 21 იანვარს ციურიხში, შვეიცარია.

მამა, ებრაელი ვაჭარი, გვარად - ენგელი - რუსეთის მოქალაქე, დედა კი ავსტრიელი ებრაელი იყო. პირველი რადიკალური გარდამტეხი მომენტი მის ცხოვრებაში 7 წლის ასაკში მოხდა საშინელი „პოგრომების“ შედეგად, როცა დედა და მისი ორი ქალიშვილი გადაასახლეს მარბურგში 1914 წელს. რუსი მამა მტრად მიიჩნიეს და ინტერნირებულ იქნა. 1918 წელს, პირველი მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ, ოჯახი მარბურგიდან ბერლინში გადავიდა საცხოვრებლად, აღმოსავლეთ იუდეველთა დასახლებაში(Ostjuden), რაიონში, სადაც ცხოვრობდნენ აღმოსავლეთიდან გაძევებული ებრაული ოჯახები. მისი მშობლები იქ ქორწინდებიან და ახლა მას მამა ენგელი ჰქვია. მამა გაიზარდა ბერლინში და ბავშვობიდანვე დაიწყო ლექსების წერა. მისი ნაწარმოებები ხასიათდება მკაფიო, მარტივი ენით, რომელიც მკითხველს საშუალებას აძლევს ადვილად გააცნობიეროს მისი ლექსების ემოციური ნიუანსები და იდეები. მამა კალეკოს შემოქმედებას აფასებენ, როგორც „ახალ ობიექტურობას“. სწორედ ასე უწოდეს ხელოვანთა მოძრაობას,

რომელიც დაიწყო პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ (ვაიმარის რესპუბლიკაში, 1918 - 1933). ამ მოძრაობის მიმდევარნი ეხებიან სოციალურად კრიტიკულ თემებს, ცდილობენ ფხიზელი თვალით შეხედონ აწმყოს (მთელი პრობლემებით). ფერწერაში ამ მოძრაობის მნიშვნელოვანი წარმომადგენლები იყვნენ ჯორჯ გროსი და ოტო დიქსი. ლიტერატურაში კი ვარსკვლავები არიან ერის კესტნერი ("ფაბიანი"), ბერთოლდ ბრეხტი ("სამგროშიანი ოპერა") და კურტ ტუხოლსკი ("თანამშრომლები"). სწორედ მათ ადარებენ კრიტიკოსები მაშა კალეკოს და მიიჩნევენ ამ პოეტების გზის გამგრძელებლად. მას უბრალოდ მოიხსენიებდნენ, როგორც "ქალი რიმგელნაცი (Joachim Ringelnatz 1883- 1934)" ან "ქალი კესტნერი". კალეკო არასოდეს ყოფილა დავიწყებული, მაგრამ ის არასოდეს ყოფილა ისეთი ცნობილი, როგორც ეს ავტორები. ძალიან დიდი დრო დასჭირდა ემიგრანტი პოეტების და მათ შორის, მაშა კალეკოს ლექსების კვლავ დაბრუნებას.

დღეს ვისაუბრებ მაშა კალეკოს პოეზიაში ლირიკული „მე“ს შესახებ, რომელიც მისი ბიოგრაფიის კვალდაკვალ ვითარდება და გადმოსცემს ავტორის ტკივილიანი და განცდებიანი ცხოვრების სვლას. მოკლედ შევეხები ტერმინს - „უსახლკარობის სტიგმა“, რომელიც ებრაელ ერს რაღაც აჩრდილივით სდევს დასაბამიდან. ისტორიულად იძულებით უწევდათ გადაადგილება, ლტოლვილობა და თითქოს მოულოდნელი არც უნდა ყოფილიყო მათთვის ახალი შემოტევა, ახალი ემიგრაციის ტალღა, რომელსაც მკვლევრების აზრით, ქალები უფრო ადრეულად შეუერთდნენ. ისინი უფრო ალღოიანი აღმოჩნდნენო, წერენ ისინი და დროულად შეატყვეს ჰიტლერამდე პერიოდშივე რომ საჭირო იყო გასცლოდნენ გერმანიას, ავსტრიას. ვინც ვერ გაასწრო, მათაც არ ასცდათ გაძევება და დავიწყება. გერმანიაში მცხოვრები, ანუ ადრეული ემიგრანტები, რომლებიც თუ არ დაიბადნენ, აღიზარდნენ მაინც გერმანულენოვან სამყაროში, ისწავლეს, მიიღეს განათლება გერმანიაში, გერმანიაში ცხოვრების დროსაც გაორებული იყვნენ.

ერთი მხრივ, გერმანელმა ებრაელებმა იცოდნენ, ან ჰქონდათ ყოველ შემთხვევაში, წარმოდგენა, რომ მათ კონკრეტული იდენტობა ჰქონდათ და ის, იუდაიზმის ფესვებს უკავშირდებოდა, მეორე მხრივ კი მათზე გარემომცველი საზოგადოების ენა და კულტურა მყარად იყო ჩაბეჭდილი. სალაპარაკო, პირველი, საოჯახო, განათლების ენა მათთვის გერმანული იყო. ისინი თავს გერმანიაში მცხოვრებ ებრაელებად კი არ თვლიდნენ, არამედ რაც მნიშვნელოვნად განსხვავდება ამ სახელდებისგან, გერმანელ ებრაელებად. საუბარია იმ ხალხზე, ვინც გერმანიაში 1933 წლამდე თვლიდა თავს გერმანელ ებრაელად, ვინც აღიარებდა და იცოდა თავისი ფესვების შესახებ, ყოფილი ან მამა-პაპის სამშობლოს-ისრაელის შესახებ და ამავე დროს გერმანიაში თავს სამშობლოში გრძნობდა, არ ჰქონდა ემიგრანტის შეგრძნება, მის გარშემო ხალხიც და გარემოც იყო მისი „შინ“. აქ ემიგრანტი პოეტების შემოქმედებაში ჩნდება ცნებები-Vaterland- მამული, მამა-პაპისეული სამშობლო და Mutterland-მშობლიური ქვეყანა, სადაც თუ არ დაიბადე, აღიზარდე და განათლდი მაინც და ცხოვრობ იქ. მოკლედ რომ ვთქვათ, გერმანელ ებრაელად ითვლებოდა ადამიანი, რომელიც აცნობიერებდა თავის ებრაულ წარმომავლობას, მაგრამ არა მარტო ლაპარაკობდა გერმანულად, არამედ ფიქრობდა კიდევ და საზოგადოების წინაშე წარდგომისას გარეგნობით მნიშვნელოვნად არ განსხვავდებოდა დომენი მოსახლეებისგან. ვინც მეტწილად აკმაყოფილებდა ამ პირობებს, გერმანელ ებრაელად ითვლებოდა. 1933 წლამდე მათთვის რომ გეკითხათ თავიანთი იდენტობის შესახებ, გაუჭირდებოდათ პასუხი, გაცდებოდნენ. მაშინ მათ არავითარი პრობლემა არ ჰქონდათ თვითიდენტობასთან და ისიც შესაძლებელია, რომ ეპასუხათ გერმანულად ვთვლიო თავს. ეს კია, აუცილებლად ქებით და სიამაყით მოიხსენებდნენ ებრაული წარმოშობის მოწინავე მეცნიერებს, ავტორებს, ან ხელოვნების წარმომადგენლებს.

მაგრამ გერმანიიდან ემიგრაცია მათთვის არ აღმოჩნდა ადვილი. შეერთებულ შტატებში, სადაც მაშა კალეკოს და ბევრ მის კოლეგას მოუხდა გადასახლება, გერმანელი ებრაელების დამკვიდრების პროცესი ბევრად უფრო სწრაფი და ნაკლებ პრობლემებთან იყო დაკავშირებული, ვიდრე შემდგომში პალესტინაში, მოგვიანებით კი ისრაელში ემიგრაციის დროს გამოვლინდა. გერმანული წარმოშობის ასპექტი აქ უმნიშვნელოდ ითვლებოდა, რადგან ისინი მალევე ღებულობდნენ პასპორტს და შედეგად, უპირველეს ყოვლისა, ამერიკის მოქალაქეებად ითვლებოდნენ და არა ემიგრანტ გერმანელებად ან ლტოლვილებად. გერმანელი ებრაელობის და გერმანიის შესახებ მოგონებები ნელ-ნელა უფერულდებოდა. და მაინც ნებისმიერ ქვეყანაში, კინოინდუსტრიასა, თუ ბევრ უნივერსიტეტში, მეცნიერების თითქმის ყველა დარგში, ემიგრირებული გერმანელი ებრაელები თავის გერმანულ-ებრაულ კულტურულ მემკვიდრეობას ტოვებდნენ.

დავუბრუნდეთ მაშა კალეკოს და მის „ყოველდღიურ ან გამოყენებად პოეზიას“. ეს სახელი უკვე ნათლად მიგვანიშნებს, რომ ავტორი აღმატებულ რანგში კი არ წერს და პოეტურ მწვერვალებს იპყრობს, არამედ წერს ისეთივე ჩვეულებრივი ხალხისთვის, როგორც თავადაა და ან თავს გრძნობს. პირდაპირი ტონით და მარტივი ენობრივი სტილით, თავისი ერთი “წება იუმორით“, რომელიც მის ყველა ლექსში ჩანს რეალობის სირთულეების ასახვისას, მან მალე გამოიჩინა თავი და გერმანულენოვან ლიტერატურაში ერთ - ერთი გამორჩეული ადგილი დაიკავა. ემოციურად, გულით ნაწერი, რეალობის ამსახველი მაშა კალეკოს სტრიქონები ადვილად იპყრობდა მკითხველთა გულს. მისი პოეზია იყო შემდეგში ლიტერატურული წრეებისათვის გაუფასურებული ე.წ. "სასარგებლო პოეზია", ანუ პოეზია „ყოველდღიური გამოყენებისთვის,“ ყოველდღიური ცხოვრების მხარდასაჭერად. მისი შანსონის მსგავსი ლექსები

განსაკუთრებული ტონით გამოირჩევა და მათ დემოკრატიზირებულ ლიტერატურად აღიარებენ. იგი „არ წერდა დახვეწილი ლიტერატურის შერჩეული ჯგუფისთვის, იგი წერდა ე.წ. "სასარგებლო პოეზიას" - ლექსებს, რომლებიც საჭიროა სიცოცხლისთვის“[3].

იგი თავიდანვე თამამად ჩაერთო ბერლინის ლიტერატურულ ცხოვრებაში და გახდა ცნობილი ბერლინის დიალექტზე პირველად დაწერილი ლექსით. ადამიანები თავიანთ ყოველდღიურობას ნახულობენ მის ნაწერებში და სწორედ ამიტომაც მისი წიგნები იქცა გაყიდვად, სასურველად თავის თანამოქალაქეებისათვის. თემები, როგორცაა სიყვარული, მარტოობა, ქალაქის ცხოვრება აძლევს მას ფართო ასპარეზს მკითხველთა გულებისკენ. მას „დიდი ქალაქის ბედურა“ შეარქვეს. კალეკოს ყველაზე ცნობილი ნაწარმოები - "ლირიკული სტენოგრამის რვეული", გამოიცა 1933 წელს და ავტორი ერთ დამეში ცნობილ პოეტად იქცა. ეს წიგნი შეიცავს ლექსებს, რომლებიც დაიწერა ვაიმარის რესპუბლიკის წლებში და ადრეული ნაცისტური მმართველობის დროს და რომელშიც იგი ასახავს იმდროინდელ განწყობას.

მაშა კალეკო წერს პატარა ადამიანების ცხოვრებაზე, ყოველდღიურ მწუხარებასა და სიხარულზე, გულისტკივილზე, მაგრამ ამას ისე ახერხებს, რომ მკითხველს კვნესას უმცირებს და თავისი უეცარი ირონიით კიდევ ამშვიდებს და იმედს უნერგავს. ის მშვენივრად აღწერს სიტუაციებს და წერს სოციალურ დაცემაზე, გლობალური ეკონომიკური კრიზისის ქაოსზე, რომელსაც ის ხედავს და განიცდის. მის ყველა ლექსში იგრძნობა. „უფრო ეპიგონი, ვიდრე პოეზიის თანამედროვე ტიპი“, რომელიც დგას ჰაინეს რომანტიკულ ტრადიციაში - ეს არის **ჰერმან ჰესეს** შეფასება მაშა კალეკოს ადრეულ ლირიკულ ნაწარმოებზე ახალ გერმანულ წიგნებში 1935-1936 წლებში [4].

„გმადლობთ [...] თქვენი გამომხატველი ლექსებისთვის, რომლებშიც ყველაზე მეტად მიყვარს გარკვეული მოწესრიგებული სევდა. რა თქმა უნდა, აქა თასობით ადამიანის სულს უმღერი, მაგრამ ვისურვებდი, რომ შენი სასიამოვნო, იუმორით აღსავსე ხმა კვლავ გამეგონა გერმანიაში.“-წერს **თომას მანი** წერილში მაშა კალეკოსადმი, შობა 1945 [5]

კალეკო ბერლინის ცნობილ „რომანტიულ კაფეში“ ესწრება ლიტერატურულ შეხვედრებს, იქ არიან ბერთოლდ ბრეხტი, ჰერმან კესტენი, ალფრედ დობლინი, კურტ ტუხოლსკი. ისინი აღფრთოვანებულნი არიან პოეტით, განსაკუთრებით მისი მზინავი გარეგნობის გამო: გოგონა წითური თმებით და იმპულსური ტემპერამენტით, რომელიც ზოგჯერ თავხედურად, მაგრამ ხშირად მელანქოლიურად უყურებდა სამყაროს. მისი პოეზიისა და ცხოვრების ტემპიც ქალაქურია-უწყვეტი სამუშაო ციკლი, გართობაც, აურზაურიც, რომელიც იშვიათად წყდება. ისე, როგორც თავის ავტოგრაფიულ ლექსში წერს - გამოსაშვებ საღამოზე შეპირებული ცხოვრების გზაზე გასვლის ნაცვლად, ბიუროში შევაბიჯეო. მაშინ სტენოგრაფისტი კალეკო წერდა თავისნაირი მდივნების შესახებ. კურტ ტუხოლსკიმ მას "ანტენების ლექსები" უწოდა. ქალაქის შლაგერები მღერიან მის სიმღერებს სახლის სახურავებზე და გოგონები კი წერილებში იყენებენ მის ნათქვამსო- ეს კურტ ტუხოლსკის სიტყვებია. კალეკო, შეიძლება ითქვას, რომ იმ დროს თანამედროვე პოეზიის პოპ- ვარსკვლავი იყო. მას ადარებენ იოსეფ როტს, ასევე მის თანამემამულეს - როტი ჟურნალისტურ ფელეტონებს წერს, კალეკო კი ჟურნალისტურ ლექსებს.

მაგრამ განსაკუთრებულად მოულოდნელი იყო კალეკოსათვის ფილოსოფოს მარტინ ჰაიდეგერის შეფასება- „თქვენი „სტენოგრაფიული დღიური“ ცხადს ხდის, რომ თქვენ იცით ყველაფერი, რისი ცოდნაც მოკვდავებს ძალუძთ“, წერდა ჰაიდეგერი წერილში 1959 წელს [6]. მაშა კალეკოს განსაკუთრებით

აოცებდა ჰაიდეგერის დაინტერესება მისი პიროვნებით. ფილოსოფოსს სურდა პირადად შეხვედროდა პოეტ ქალს ფილოსოფიური საკითხების განსახილველად. კალეკოს წარმოუდგენლად ეჩვენებოდა შეხვედრა ფილოსოფოსთან, რომელიც კომპრომენტირებული იყო ნაციონალ-სოციალიზმისადმი მისი სიმპათიებით.

მაშა კალეკოს პოეზიაში ლირიკული „მე“ მისი ბიოგრაფიის კვალდაკვალ ვითარდება და გადმოსცემს ავტორის ტკივილიანი და განცდებიანი ცხოვრების სვლას.

უკვე „ლირიკულ სტენოგრამაში“ კალეკო აღწერს მიტოვებულობისა და უსახლკარობის განცდას. თემა, სადაც ის თავმდაბლად მოგვითხრობს თავის ცხოვრებას. ავტობიოგრაფიული ლექსი- “ინტერვიუ საკუთარ თავთან + პოსტ სკრიპტუმი ორ ნაწილიანია:

„წელსა ათასცხრასა ოცდათორმეტს“- მოგვითხრობს ერთ პატარა, ჭორიკანა ქალაქში“ დაბადებული ავტორის ბიოგრაფიაზე.

„დედისათვის არ ვიყავი დიდი ჯილდო,

როცა ის დრო მახსენდება, ხშირად ვფიქრობ,

ასეთ შვილს არ ვინატრებდი - მეთქი თვითონ.“ -

იუმორშერეულად აღნიშნავს მაშა კალეკო. თუმცა ნიჭიერია და კარგად სწავლობს, უკვე ბავშვობაში აწყდება მკაცრ რეალობას, მას სკოლაშივე აგრძნობინებენ, რომ „არიელ ხალხთან“ საერთო არ აქვს, ის განსხვავებულია გარშემომყოფი ადამიანებისგან, არაა თანაბარუფლებიანი. ომის, წინააღმდეგობის, დევნის შიში, უკვე პირველი მსოფლიო ომის დროს რომ ტრიალებდა ჰაერში, პატარა ბავშვის შემეცნებაში ღრმად ჩაიბეჭდა და როგორც რამდენჯერმე ახსენებს ლექსში, ომის შემდეგ მშვიდობისა ამაოდ სჯეროდა:

“ ექვსი წლის ვიყავი და ისევ მჯეროდა,

ომის შემდეგ რომ მშვიდობა გველოდა.“

ლექსის თარგმნის პროცესშიც, და ახლაც, როცა მის გაანალიზებას ვცდილობ, ჩამესმის ბავშვის ხმა, რომელიც აფასებს მოვლენებს

ისე, როგორც ეს რეალობაში არის. კალეკო უშუალოდ, შეულამაზებლად აღწერს თავის ცხოვრებას. ის შეფარვით გვიმხელს თავის დარდასა და მოწყენილობას, ჰყვება იუმორშეპარვით, თუ როგორ გაუცრუვდა იმედი და სკოლის გამოსაშვებ ღონისძიებაზე მასწავლებელთა დანაპირებ ახალ სამყაროში შებიჯების ნაცვლად, ბიუროს ყოველდღიურ მოსაწყენ რუტინაში შეაბიჯა, ბიუროს დამღლეულ საქმეში ჩაიძირა, სადაც მისი შრომა დიდად არ ფასობდა. სწორედ ეს რუტინა იქცა შემდგომში მისი „ყოველდღიური“ პოეზიის თემატიკის წყაროდ. თუ დროს ნახავს და ლექსის დაწერით სურს გაილამაზოს ყოფა - ესღა გაკლდაო - შენიშნავს მამა. მოსაწყენ ყოფას მოგზაურობაზე ოცნებებით ავსებს, თუმცა კი შემდეგ არაერთი მოგზაურობა ექნება წინ...არც ისე სახალისო მოგზაურობები, რომანტიკისა და სურვილით განპირობებული კი არა, იძულებითი გადაადგილებები მსოფლიო რუკაზე.

„ომი დამთავრდა, მშვიდობის გემინოდეთ, ხალხო!“ – ბერთოლდ ბრეხტის, ასევე ემიგრანტის, ეს სიტყვები არამარტო იმ პერიოდის, ყველა დროის რეალობას ასახავს. ომი მთავრდება, მაგრამ ცხოვრება სავსეა ნებისმიერი აზრის დამკვიდრებისა და ცხოვრების სტილის თუ სხვადასხვა კულტურის თანაარსებობისთვის ბრძოლებით, არა მარტო გარშემომყოფთა, არამედ საკუთარ თავთან შეჭიდებებითაც, ქაოსით, რომელიც მოიცავს სამყაროს და მშვიდობა არანაკლებ დამაბულია, ვიდრე ომი. მშვიდობა პირობითი ტერმინია მოჩვენებითი სიმშვიდის გამოსახატავად. ეს გათავისებული აქვს კალეკოსაც, როგორც რეალობა რეჟიმის პირობებში. ეს თეზაა სწორედ ძირითადი მისი კრიტიკული და იუმორით შეფარული ნაწარმოებებისათვის. ის „ეგრეთწოდებულს“ უწოდებს იღბალს, რომელსაც მისთვის ნამდვილად არ მოუცლია.

მეორე ნაწილი ლექსისა - პოსტსკრიპტუმი. წელსა ათას ცხრაას ორმოცდახუთს

უკვე ემიგრანტი შვილის ცხოვრებას და დედისა და შვილის მენტალობისა და დამოკიდებულებების სხვაობას ეხება. შვილი ამერიკაში ცხოვრობს და მისთვის, დედისგან განსხვავებით, პირველი ენა - გერმანული არაა მშობლიური ენის და სამშობლოს სიმბოლო. ვაჟი იზრდება გარემოში, სადაც ინგლისური კომფორტულობას უქმნის, ის თავს არ თვლის „სხვა მიწაზე“. დედას უმტკიცებს, რომ ის არაა უცხო ამ მიწაზე, კი არ ეგუება გარემოს, ცხოვრობს იქ და თვლის ამას ნორმალურად. შვილი არ გრძნობს თავს განსხვავებულად ამერიკელების წინაშე და არც მისი თანაბარუფლებიანობაა შელახული. თაობებს შორის შეხედულებათა სხვადასხვაობა დროსა და ცხოვრების სტილზეცაა დამოკიდებული, მაგრამ მთავარი ისაა, რომ ის დვრიტა, რაც ბავშვში პატარაობიდანვე იდება სამშობლოში აღზრდისას მთელი ცხოვრება გაჰყვება ხოლმე და ეს ნათლად ჩანს მაშა კალეკოს ნაწარმოებებში, როცა პოეტი მისტირის ქვეყანას, სადაც იცხოვრა, ისწავლა, სადაც მის მშობლიურ, თუმცა არა წარმომავლობის ენაზე საუბრობდა და წერდა. შვილის გაემიგრანტებაც ბედისწერის განმეორებად მიაჩნია, თუმცა შვილს ახლა არ უწევს ემიგრანტის უღლის ტარება, რადგან ის იმ ქვეყნის მოქალაქედ გმნობს თავს, სადაც ცხოვრობს და all right მიაჩნია იქ ყოფნა, ამერიკაში ხომ ყველა ასე თვლის და მაინც, გულისტკივილით აღნიშნავს პოეტი, რომ დედას გერმანულად საუბარს უშლის, alien -ად* არ გრძნობს თავს. პოეტი ფიქრობს, რომ ის, რაც მას თან სდევდა მუდამ - სამშობლო, რომელიც უცხო ქვეყანაში ენაში განხორციელდა, შვილისთვის დაიკარგა , ან ბურუსში მოექცა. თვითონ კი ახლაც, როცა ინგლისური არც ისე უცხოა მისთვის, ცხოვრობს და საქმიანობს ამერიკაში, სამშობლოს ფესვებიდან მოწყვეტილად გრძნობს მაინც თავს. და მაინც, ვაჟსაც სწამს, რომ ომის შემდეგ უცილობლად მშვიდობა დგება, ეს კი დედას უკვე თავისი გამოცდილებით აქვს იუმორით მოსახსენებელ ფრაზად გათავისებული.

*„ALIEN" - [ei.li.ən] აშშ კოდექსის ტერმინოლოგიით უწოდებენ ადამიანს, რომელიც არ არის შეერთებული შტატების მოქალაქე", "თუ ადამიანი შეერთებულ შტატებში უკანონოდ შემოდის, ის არალეგალურად ითვლება". - ბაირონ დონალდსი(ცნობილი პოლიტიკოსი).

„ქამთასვლამ ბედი გვარგუნა მსგავსი -
ახლა შვილი მყავს მე ემიგრანტი.
ის ინგლისურად ასო-ასო მაკითხებს "alien" *- ს
მიკრძალავს დედას: „გერმანულად ნუ ლაპარაკობ“
რვა წლისაა და ჯიუტად მეკამათება-
აქ ყველაფერი რიგზეაო - არ თვლის თავს უცხოდ.
ისევე, როგორც დევნილი ბავშვი დირექტორ მაისთან!
ვით დეჟავიუ ჩემთვის თითქოს კვლავ მეორდება -
ის ფიქრობს ისე, მის ასაკში მე რომ ვფიქრობდი:
თითქოს ომები რომ დასრულდება, დგება მშვიდობა“

ამ ლექსში და სხვა ლექსებშიც ინგლისური სიტყვების ჩართვით, მრავალენოვნების გამოყენებით ავტორი აღწევს გამოხატვის დამოკიდებულება ენის მიმართ.

ავტორი სიტყვებს ALIEN" - ei.li.ən სის და all right ინგლისურად წერს, არ თარგმნის. ეს მიიჩნევა ემიგრანტი ავტორების შემოქმედებაში მრავალენოვნობის გამოხატვის ერთგვარ ნიშანად. მრავალენოვნობის ასპექტი ამ პოეტი ქალების შემოქმედებაში და თარგმნის საკითხები, მკვლევართათვის საინტერესო საკითხად ითვლება.

მათ პოეზიასა და პროზაში ხშირად ვლინდება ინგლისური სიტყვების გამოყენება და ზოგ შემთხვევაში ირონიულადაც, ასეა კალეკოსთანაც.

როგორც აღვნიშნეთ, მაშა კალეკოს ლექსებში აშკარად ჩანს ემიგრაციული ცხოვრების კვალი, უპირველესად სევდა,

დაკარგული სამშობლოსადმი ლტოლვა და იმის მწარე გაცნობიერება, რომ ეს სამშობლო ნაცისტურმა რეჟიმმა და მეორე მსოფლიო ომმა გაუნადგურა.

როდესაც გერმანიაში ნაციონალ-სოციალისტები მოვიდნენ ხელისუფლებაში, მაშა კალეკო წერდა:

„ამქვეყნად მეგობარი არ გვყავს.

მხოლოდ ღმერთი. ის ჩვენთან ერთად გამოაძევეს.

მრავალთაგან მხოლოდ ის რჩება.

სხვა არვინ არის ჩვენი ერთგული. "

" გული ჩამწყდა" წერს ის თავის ემიგრანტულ მონოლოგში (1945); ის ღმერთს ადანაშაულებს, რადგან უჭირს იმის დაჯერება, რომ ღმერთს არ შეუძლია მისი ხალხის ბედის მართვა და მათი მხარდაჭერა. სულ უწევს საზღვრების გადალახვა, მაგრამ არა ხალხით, ის ემიგრანტია ამ სიტყვის ყველა მნიშვნელობის გათვალისწინებით. მისი სიტყვა „Niergendland“- ქართულად ვთარგმნე სიტყვით-„არსაით“ ერთ - ერთ ლექსში. არსაით ქვეყანად რჩება მისთვის ნებისმიერი მოგზაურობის ახალი მისამართი.

„მაინცსადავარ“ -ეს ძველი შიში

მტრული საწოლი ამ არსაითში

ბალიშზე უცხო საპნის სურნელი

შენს უკან კიდევ უამრავი ხიდი დამწვარი

და მათ ფერფლიდან კვლავ აღმდგარი,

ამჯერადაც არანამდვილი

ფენიქს-სამშობლო.

ღმერთს მადლობა

ყვირილი ძალმიძს.

[Kaleko, In meinen Träumen läutet es Sturm, S. 47]

სადაც არ უნდა ყოფილიყო, გერმანიის, როგორც სამშობლოს ხატი თან დასდევდა. დროის სვლა ამ საკითხსაც თავის დაღს ასვამს. როცა მან გაბედა და ომის შემდეგ დაბრუნდა

გერმანიაში, მას კიდევ ერთხელ გაუცრუვდა მოლოდინი, დიდი ხნის ოცნება. გერმანიასთან კვლავ შეხვედრა არც ისეთი რომანტიკული გამოდგა მისთვის, როგორც მას ოცნებაში ესახებოდა. ლექსში ბერლინთან შეხვედრაზე თბილად და ტკივილით წერს, რომ ვერ დახვდა ის სანატრელი გარემო, რომელიც მან დატოვა, არ გრძნობს „შინ“ თავს. ეს არაა, რაც მას ენატრებოდა და მაინც ტკბება მოგონებებით. ის აღმოაჩენს, რომ აქაც, სადაც მას ბავშვობა დარჩა, არ აქვს ის სტატუსი, რომ შეიგრძნოს ეს ჩამოსვლა სამშობლოში დაბრუნებად. სამშობლოს – გერმანიის დაკარგვა – კალეკოსთვის ენის დაკარგვას ნიშნავს. ამას უფრო აძლიერებს იმის გაცნობიერება, რომ იგი თავს დაკარგულად თვლის, არა მარტო თავისი უპირველესი, წარმომავლობის, მამა-პაპის სამშობლოს მიერ, არამედ იგი გერმანიისთვისაც დაკარგულია. ის აქვეყნებს ლექსებს გერმანელი ემიგრანტების დაარსებულ ჟურნალში, წერს ემიგრანტებისათვის, მისი ხმა ყველა იმ ადამიანის ხმად იქცა, ვინც საკუთარ სამშობლოში არ ცხოვრობს. იგივე განცდა იპყრობს მოგვიანებით, როცა მეუღლესთან ჩემჯო ვინავერთან ერთად ამ უკანასკნელის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო იერუსალიმში გადაადის საცხოვრებლად. მას ორ საყვარელ ადამიანთან ისრაელში - მეუღლესთან და ამერიკაში - ვაჟთან უწევს ყოფნა, ორად გაყოფილია მისი გზები. 1970-იან წლებში ინტერვიუში კითხვაზე, თუ რატომ გადავიდა ისრაელში, მან უპასუხა: „რა გასაკვირია- ისრაელი ჩვენი მამების მიწა“. ვინაიდან ინტერვიუ იმჟამად იერუსალიმში მიმდინარეობდა, მისი პასუხი შეიძლება მივაწეროთ მის გონიერებასა და ტაქტს, ამბობენ ლიტერატურათმცოდნეები. მაშა კალეკო თავს კომფორტულად გრძნობს- „შინაა“ და სამუშაო განწყობაც და პირობებიც მისეულია და მაინც მას აქაც, ისრაელშიც რეზიდენტის სტატუსი აქვს, ის რჩება ტურისტად - უსახლკაროდ. ეს უსამშობლოობის თემა საერთო ძაფივით მიჰყვება მის ლექსებს. „უსამშობლოობას ხშირად ისეთი ადამიანებიც განიცდიან,

რომლებიც თითქოსდა მყარად არიან დამკვიდრებული ემიგრაციის ქვეყანაში, მაგრამ უცხო კულტურაში თავს უცხოდ და დაბნეულად გრძნობენ. ” საკუთარ სამშობლოშიც შეიძლება კაცმა სამშობლო ეძიოს.” - ეს ციტატაც მისი ინტერვიუდანაა[13].

აქვე გავიხსენებ „Lion Feuchtwanger-ის ცნობილ ფორმულირებას-„დედაენის ცოცხალი ნაკადიდან მოწყვეტილობის მწარე გამოცდილების შესახებ“, სადაც ის აცხადებს: „ენა იცვლება წლიდან წლამდე. ჩვენი გადასახლების ათი-თერთმეტი წლის განმავლობაში ცხოვრება ძალიან სწრაფად გავიდა, მან ათასობით ახალი მოვლენისათვის ათასობით ახალი სიტყვა და ჟღერადობა შეიძინა“ [მწერლობის ენობრივ გამოწვევებზე Feuchtwanger, L.: Der Schriftsteller im Exil (s. Anm. 5). S. 535.]

ლეონჰარდ ფრანკიც ეხება ამ საკითხს და ის ემიგრაციას “ ქვის ვიოლინოს, ან უსიმებო ფორტეპიანოს” ადარებს. [Leonhard Frank: Links, wo das Herz ist. München 1952. S. 191].

ემიგრანტები უცხოდ რჩებოდნენ უცხოთა შორის ასე წერს მაშა კალეკო ერთ-ერთი ლექსში:

”თქვენ ჩემზე მხოლოდ ჩუმიად ჩურჩულებთ
თითს იშვერთ ჩემსავ ნაიარევეებზე
შხამს მიყრით საჭმელში.

მე კი კვლავ ზონრებს ვიკრავ გასამგზავრებლად-
მამა- პაპური, ჩვეული წესით.

ჩემზე აქ მხოლოდ ჩუმიად საუბრობთ
და ამ სოფელში კვლავ უცხოდ ვრჩები“

[Kaleko, In meinen Träumen läutet es Sturm, S. 46]

ერთ-ერთ ლექსში მაშა კალეკო წერს: „ხანდახან ნოსტალგია მაქვს, /არ კი ვიცი რისადმი“. მოულოდნელია მისგან ეს კითხვა - როგორ თუ რისადმი? ის ხომ ყოველთვის თავის სამშობლოს დაეძებდა,

ვითომ ეს კითხვა მის სწრაფვას ეწინააღმდეგება? თავად ლექსი პასუხობს ამ კითხვებს:

„ნოსტალგია“ რაზე დარდია მაინც?

როცა ამ სიტყვას წარვმოვთქვამ ხოლმე,
ჩემთვის ისე ჟღერს, როგორც „ოცნება“,
რადგან ჩემი „შინ“ თითქმის აღარ მაქვს
და უკვე არსად არც მეგულება.
თან დამაქვს „დარდი სამშობლოზე“ და -
ის ჩემთვის დღემდე მართლაც ბევრს ნიშნავს:
ესაა ის, რაც ჩვენ - დევნილებს- გვტანჯავდა დიდხანს,
ახლა კი ასე უცხოსავით ვართ უკვე „შინაც“,
ამ სიტყვებიდან - „დარდილა“ დაგვრჩა
ცნება- „სამშობლო“ მიინისლა და სადღაც გაქრა.

Kaleko, In meinen Träumen läutet es Sturm, S. 46.

მართლაცდა, რა არის ნოსტალგია, მოწყვეტილ ფესვებზე დარდი, რომელიც ადამიანს თან სდევს და სიხარულს უფერულებს უცხო ქვეყანაში. რა არის საჭირო იმისათვის, რომ ადამიანმა იგრძნოს თავი იმ ქვეყნის მოქალაქედ, სადაც ცხოვრობს, კმარა კი მხოლოდ ბავშვობის ადგილი და გეოგრაფიული გარემო საამისოდ? ვინ მართავს ჩემი, თქვენი მოქალაქეობის უფლებას, რა არის ის, რასაც ვერ შევცვლით და რასაც ალბათ ბოლომდე ვერ ვაცნობიერებთ. თუნდაც ჩვენ მულტიკულტურულ გარემოში მუდმივ სტუმრებად რომ გრძნობენ თავს ადამიანები, რომელთაც საუკუნეები აქვთ აქ გატარებული! რაა ის ძალა, რომელსაც ისინი ებლაუჭებიან იდენტობის შესანარჩუნებლად, ისევე, როგორც ჩვენი ქვეყნიდან იძულებით თუ ნებით გასული ემიგრანტები. ესაა ენა და ამაზე ჩვენ ზემოთ ვისაუბრეთ.

ძალიან იშვიათად გამოსდიოდათ ემიგრანტ ავტორებს მასპინძელი ქვეყნის ლიტერატურული ენის მიმღებლობა. ასე იყო

კალეკოსთანაც ის კი წერდა ინგლისურად, ებრაულად, მაგრამ ენატრებოდა გერმანული, როგორც საკომუნიკაციო ენა. პოეტსას აკლდა ცოცხალი, სალაპარაკო ენა. არ კმაროდა ენა მხოლოდ კითხვისათვის. მას ის ქვეყანა სჭირდებოდა, სადაც „მის“ ენაზე ლაპარაკობდნენ. ეს ქვეყანა გერმანია იყო, რომელმაც ის გაიმეტა და გამოაძევა.

„ენა ყველაზე მსუბუქი ბარგი და მძიმე ტვირთიცაა, როცა შენთვის უცხო გარემოში გიწევს წასვლა. ამ დროს თითქმის ყოველთვის შეგიძლია წაიღო მხოლოდ ის, რაც შენ შენს თავსა და გულში გაქვს: მითები და ზღაპრები, გადმოცემები, შენი და სხვათა მოგონებები, მათი, ვისთანაც საერთო ენა გაქვს. შემთხვევითი არ არის, რომ ყოველგვარი ჩაგვრა იწყება ენობრივი და ამ გზით ლიტერატურის ჩაგვრით, იმის გათვალისწინებით, რომ ლიტერატურაში ვიგულისხმებთ არა ყველაფერ იმას, რაც იწერება [10]“.

მაშა კალეკოს დამოკიდებულება ენისადმი მძაფრია - ენა ევარდება საკუთარი იდენტობის გაცნობიერებას. ის ცხოვრობს ამერიკაში, კარგად ფლობს ინგლისურს, ამ ენაზეც შეუძლია წერა და კიდევ იყენებს მას სამსახურეობრივად - წერს დღიურებს, კორესპონდენციებს, სარეკლამო ტექსტებს და რამდენიმე ლექსიც აქვს ინგლისურად დაწერილი, მაგრამ ის მაინც კრიტიკულად უდგება სხვა ენაზე წერის და მისი ნაწერების თარგმნის საკითხს. თავის ტექსტში „ლირიკული პოეზიის თარგმნის შეუძლებლობის შესახებ“[1] ის საუბრობს, თუ რატომ წერს ცოტას ან საერთოდ ერიდება ინგლისურად წერას და პოეზიის თარგმნას. ის ფიქრობს, რომ არაა საკმარისი საამისოდ მხოლოდ ენის კარგად ფლობა. გასაგებია მისი დამოკიდებულება, მართლაც ძნელია, სხვა ენაზე ზუსტად გამოხატო შენი საფიქრალი. ამითაა უცხო ქვეყანაში ცხოვრება რთული, ფიქრობ სხვა ენაზე, საუბრობ სხვაზე, სანამ ფიქრსაც დაიწყებ სალაპარაკო ენაზე, სულ გიწევს საკუთარი

ფიქრების თარგმნა, თუმცა შინაგანად ავტორი ამას ებრძვის და დაუშვებლად მიაჩნია. მაშა კალეკოსთვის პირველ ენად გერმანული რჩება და მხოლოდ გერმანულად წერს და ამით ამაცობს. ენების შესახებ მის აზრს ეს ლექსიც გამოხატავს:

მცირე განსხვავება

ერთხელ თურმე ბატონ გუდვილს
ემიგრანტი გამოუტყდა, გერმანელი :
„არ იცვლება, კი ბატონო, არაფერი
თუ 'ლენდს' ვიტყვი 'ქვეყნის' ნაცვლად
ანდა 'მამულს' თუ 'ჰოუმლენდს' შევუნაცვლებ
'პოემას' კი ვარჩევ 'პოემს',
სათქმელს ვიტყვი და ვიქნები ალბათ 'ჰეპიც'
მაგრამ ვიცი, ნაღდად ვიცი-
ვერ ვიქნები 'ზედნიერი'“.

ეს ლექსი, დაიწერა ამერიკის გადასახლების პირველ წლებში, შექმნილია ნიუ-იორკში 1940-იან წლებში, ნაწყვეტია საუბრიდან ამერიკელ გუდვილსა და ვინმე გერმანელ ემიგრანტს შორის. „მისტერ გუდვილი“ შეიძლება ვთარგმნოთ, როგორც „კეთილი ნება“ ან „კეთილგანწყობა“. საკვანძო სიტყვებია „ქვეყანა“, „სამშობლო“, „პოემა“. ლექსში გერმანული და ინგლისური სახელების შეპირისპირებაა მოცემული. სათარგმნად ერთობ საფიქრელი გამოდგა.

დახრილად დაწერილია ინგლისური სიტყვები. ლექსის დასაწყისშივე აღნიშნულია მსგავსება სიტყვებისა „*land* – Land“ „*homeland* – Heimat“ und „*poem*– Gedicht“ დედანში დიდი ასოთია დაწერილი გერმანული სახელები და განსაკუთრებით „*land*– Land“ ის შემთხვევაში, რომლებიც ერთნაირად იწერება, სიტყვები გათამაშებულია. ამიტომ მე ჩავთვალე, რომ ქართული ასოებით და წაკითხვის წესით დამეპირისპირებინა ეს სიტყვები, რაც შეეხება

სიტყვებს - *poem*- *Gedicht* (ლექსი)- ბევრი ვიფიქრე და მეგობრის რჩევით, აქ გავათამაშე სიტყვები-პოემა და პოემ, რათა როგორმე გადმომეცა დედნისეული სიტყვათა წყვილების შეპირისპირების პრინციპი. სამშობლო „Heimat“ - მამულად ვთარგმნე, უბრალოდ მინდოდა ხაზი გამესვა, რომ მამული უფრო ნიშნავს ფესვებს ვიდრე „მშობლიური ქვეყანა“ ამ ლექსის კიდევ ერთი თარგმანიც მოვიძიე ბატონ კობა ჭუმბურიძისა :

მცირე განსხვავება / თარგმანი კობა ჭუმბურიძე

ბატონ გუდვილს ეუბნება

გერმანელი ემიგრანტი:

„არაფერი არ იცვლება,

ჩავანაცვლე მიწით Land-ი,

Heimat-ს აღარ, ვამბობ კერას,

Gedicht-ის წილ ლექსებს ვყვები.

ბედნიერიც კი ვარ, მჯერა,

მაგრამ glücklich ვერ ვიქნები.

ვფიქრობ ამ ორი ვარიანტის შეჯერება ნათელს ხდის ავტორისეული სიტყვების დაპირისპირების პრინციპს. მაგრამ აქ თარგმანების შედარების კი არა, ლექსის შესახებ მინდა გითხრათ რამდენიმე სიტყვა. სიტყვების ორთოგრაფიულ და სემანტიკურ მსგავსებაზე მიუთითებს ავტორი და არ თვლის დიდ დანაშაულად, თუ ერთი სიტყვის ნაცვლად მეორეს გამოიყენებს. ეს სიტყვები იმდენად ნაცნობია და რეალური ემიგრანტის მეტყველებაში, რომ სათქმელი გასაგები იქნება მსმენელისათვის ნებისმიერი მათგანის გამოყენებისას. ერთადერთი სიტყვა, რომელიც ლექსში თარგმნილია და ის არაა დახრილად დაწერილი არის happy. ავტორი ამით მიუთითებს, რომ რარიგ ადვილიც არ უნდა იყოს, თქვას happy გერმანელმა ემიგრანტმა, ის ვერ გამოხატავს იმას რასაც ის სიტყვით - glücklich გამოხატავდა. ეს

სხვა ბედნიერებაა მისთვის. აქ ავტორი კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს თარგმანის შემთხვევაში ენის ნიუანსების არასრულად გამოხატვის რეალობას.

ძალიან გასაგებია ავტორის ენისადმი მიჯაჭვულობა, რომელიც უცხო ხალხში, უცხო მიწაზე სამშობლოს და იდენტობის შენარჩუნების ერთადერთი ბერკეტია.

„ვისაც არ განუცდია უშუალო მტკივნეული კონტაქტი ამ პრობლემასთან, მხოლოდ იმას მოუვა თავში, რომ პოეტობა სცადოს სხვა ენაზე. საკმარისი არ არის, ენას ვფლობდეთ, ენა უნდა გვფლობდეს ჩვენ. ჩვენ კი მხოლოდ ის ენა გვმართავს, რომელზეც პირველად ვთქვით „დედა“, „მე“ და „მიყვარხარ“. ბავშვობისა და ადრეული ახალგაზრდობის ემოციური ასოციაციები, და სულიერი სიმდიდრე, რომელიც ჩვენს მშობლიურ ენაში ისეა ჩამარხული, როგორც თხილი თავის ნაჭუჭში, ესაა რაც ჩვენ გვაკლია ახლად შესწავლილი ენის პირობებში. ჩვენ, ემიგრანტებმა ვიცით, რომ ზოგჯერ ცნებებიც გაგვირბიან, არამარტო სიტყვები, რადგან ყოველი ერის მენტალიტეტი სწორედ განსაზღვრული ცნებების არსებობასა თუ არარსებობაში მდგომარეობს“ [Mascha Kaléko: Von der Unübersetzbarkeit lyrischer Dichtung. In: Dies.: Sämtliche Werke und Briefe. Hg. von Jutta Rosenkranz. Bd. 1: Werke. München 2012. S. 833–834.

დასასრულ, შეიძლება ითქვას, რომ მაშა კალეკოს სიყვარული სამშობლოსა და ენისადმი, რომლითაც გაჟღენთილია მთელი მისი შემოქმედება დღესაც, ამ უსაშველო გლობალიზაციისა და ემიგრაციის მომსწრეთათვის ამაღლევებელი და გადამდებია. ე.წ. „მსოფლიო მოქალაქეთ“ იგივე სიმწვავეთ უდგათ პრობლემა უფესვო ლერწმისა უცხო ქვეყანაში, ქარის მცირე შემობერვაზე რომ კარგავენ წონასწორობას(შილერი- ვილჰელმ ტელი) და ასევე საიმედო ნავთსაყუდარია მათთვის ენა, როგორც იდენტობის შენარჩუნების ერთადერთი გზა. სწორედ ამიტომ, რომ ყველა თაობა ხელახლა აღმოაჩინს თავის მაშა კალეკოს და ის

დღესაც ძალიან მისაღები და საინტერესოა გერმანულენოვანი მკითხველისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

Mascha Kaléko: Von der Unübersetzbarkeit lyrischer Dichtung. In: Dies.: Sämtliche Werke und Briefe. Hg. von Jutta Rosenkranz. Bd. 1: Werke. München 2012. S. 833–834

<https://www.maschakaleko.com/gedichte>- 25.07.24

<https://kuenste-im-exil.de/KIE/Content/EN/Persons/kaleko-mascha-en.html>

<https://www.convivio-mundi.de/texte-bibliothek/literatur-musik/mascha-kaleko-eine-klassikerin-der-moderne.html>

<https://tam-tam-stadtmagazin.de/mascha-kaleko-virtuosin-schriftstellerin->

unvergaenglich/#:~:text=Thomas%20Mann%20bezeichnete%20die%20Dichterin,den%20ganz%20Gro%C3%9Fen%20ihrer%20Zunft.

<https://www.tagblatt.ch/kultur/witzig-und-ein-wenig-weise-ld.923845>

Mascha Kaleko - Großstadtliebe-Rowolt, 1975

M. Kaleko, In meinen Träumen läutet es Sturm, S. 52

Kaléko M. 2013, Sämtliche Werke und Briefe. Band 1. Werke, hrsg. von J. Rosenkranz, dtv, München.

Heinrich Böll, Essayschriften und Reden III., 1973-1978, Werke 9, S. 175-181].

Rosenkranz J.2 2013 (Hg.), Mascha Kaléko. Sämtliche Werke und Briefe. Band IV: Kommentar, dtv, München.

Scholz I. 2013, „Kein Neutöner “ – Mascha Kaleko -Motivik und Darstellungsform in einer Auswahl ihrer Gedichte, Bernstein-Verlag, Bonn.

Corina Schlicht – Körper – Identität – Sprache- Überlegungen zur Lyrik Else Lasker-

Schülers undMascha Kalékos/Universität Duisburg- Essen <http://siba-ese.unisalento.it>, © 2023 Università del Salento

Caroline Nilstad- Poetologische Dimensionen bei Mascha Kaléko /Eine Untersuchung dreier Gedichte mit einleitender Funktion-

Norwegens technisch-naturwissenschaftliche Universität Humanistische Fakultät Institut für Sprache und Literatur/ Trondheim, Mai 2018,pdf

Aleksey Tashinskiy / Julija Boguna / Tomasz Rozmysłowicz (Hg. Translation und Exil (1933–1945) INamen und Orte.Recherchen zur Geschichte des Übersetzens, pdf

Evelyn Patz Sievers- Zur Problematik der Sprache als Heimat im Kontext des Exils in der Lyrik von Rose Ausländer und Mascha Kaléko
https://www.academia.edu/66622431/Zur_Problematik_der_Sprache_als_Heimat_im_Kontext_des_Exils_in_der_Lyrik_von_Rose_Ausl%C3%A4nder_und_Mascha_Kal%C3%A9ko